

TIL VA MADANIYAT

ISSN 2181-922X

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2024 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2024 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosari: Nodir Jo'raqo'ziyev
Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafo Bafojev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farhod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ūlvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odiraxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabethta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Ūsenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odirakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Нозлия Нормуродова

Теоретические вопросы антропоцентризма в контексте развития современной лингвистической науки.....6

Muqaddas Abdurahmanova

O'zbek va turk tillaridagi leksik omonimlarni lingvokognitiv aspektda tadqiq etish asoslari.....26

Elçin İbrahimov

Günümüzde Türk Devlet ve Topuluklarında Ortak İletişim Dili Sorunu...44

Eldar Asanov

Turk-run bitiklari ilk o'rta asrlar O'rta Osiyo turklarida ijtimoiy status, ijtimoiy notenglik va xotira kategoriyalarini tushunish manbasi sifatida.....57

Hasamuddin Hamdard

Afg'oniston o'zbek tili va adabiyotiga matbuotning ta'siri.....77

Adabiyotshunoslik

Oybarchin Abdulhakimova

Abdulla Oripov lirik konsepsiyasining adabiy-estetik muhit bilan mushtarakligi.....85

Mahira Hajiyeva

Ufq tushunchasi hamda adabiyotda utopik va distopiya tushunchalarining kesishishi.....100

Sotsiologiya. Psixologiya

Sabohat Kalanova

O'zgaruvchan jamiyatda avlodlar almashinuvi jarayonlarining differentsiatsiyasi.....112

Tarix. Manbashunoslik

Azizullah Aral

Qadim Xurosondagi Navoiy obidalarining bugungi ko'rinishi.....124

CONTENT

Linguistics

Nozliya Normurodova

Theoretical Issues of Anthropocentrism in the Context of the
Development of Modern Linguistic Science.....6

Muqaddas Abdurahmanova

Basics of Research of Lexical Homonyms in the Uzbek and Turkish
Languages in the Linguocognitive Aspect.....26

Elchin Ibrahimov

The Problem of Common Communication Language in Turkish
State and Community Today.....44

Eldar Asanov

Old Turkic Inscriptions as a Source for Understanding the
Categories of Social Status, Social Inequality, and Memory
among Early Medieval Turks in Central Asia.....69

Hasamuddin Hamdard

The influence of the Press on the Uzbek Language and Literature of
Afghanistan.....77

Literature

Oybarchin Abdulhakimova

The commonality of Abdulla Oripov's lyrical Conception with the
literary-aesthetic environment.....87

Mahira Hajiyeva

Concept of Horizon and the Intersection of Utopian and Dystopian
Visions in Literature.....100

Sociology. Psychology

Sabohat Kalanova

Differentiation of Processes of Generational Exchange in a
Changing Society.....112

History. Source studies

Azizullah Aral

Today's View of Navoi Monuments in Ancient Khorasan.....124

TARIX. MANBASHUNOSLIK
HISTORY. SOURCE STUDIES**Qadim Xurosondagi Navoiy obidalarining
bugungi ko‘rinishi**Azizullah Aral¹**Abstrakt**

Ma'lumki, Temuriylar sulolasi Sulton Husayn Boyqaro davrida Alisher Navoiy tomonidan Xuroson mulkida amalga oshirilgan qurilishlar o'zining zamonidan boshlab bugunga qadar o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda. Shu ma'noda Hirotning har tomonlama yuksalishi, rivojlanishini hazrati Alisher Navoiy xizmatlarisiz tasavvur qilish qiyin. Navoiy tashabbusi bilan vijudga kelgan obidalar qatorida qo'rg'onlar, qal'alar, rabotlar, musofirxonalar, karvonsaroylar, masjidlar, xonaqohlar, shifoxonalar, madrasalar, hujralar, yo'llar, hovuzlar, sardobalar, ko'priklar, ziyoratgohlar, bozorlar, do'konlar, minoralar, qasrlar, qishloqlar, ko'shklar va boshqa ko'plab inshootlarni tilga olish mumkin. Quyida Navoiy ishtirokida qurilgan yoxud ta'mirlangan Hirot, Balx va Mashhad hududlaridagi obidalar bilan muxtasar tanishamiz.

Kalit so'zlar: *Husayn Boyqaro, Alisher Navoiy, G'iyosiddin Xondamir, obida, Xuroson, Afg'oniston, Eron, Hirot, Balx, Mashhad.*

Kirish

Keyingi paytlarda qadim Xuroson yoxud hozirgi Afg'oniston va Eron hududlarida Alisher Navoiyga nisbat berilgan, bugungi kunda jahon sayyohlarining diqqatiga sazovor obidalarga aylangan tarixiy binolar va inshootlar haqida so'z borganida ular xususida G'iyosiddin Xondamir, Davlatshoh Samarqandiy, Zaynuddin Vosifiy, Faxriy Hiraviy [Hiraviy 2019, 61] va boshqalar bergan ma'lumotlardan tashqari, bunday obidalar haqida ayrim shoirlar she'rlarida, xalq og'zaki ijodida ham so'z boradi. Ba'zi manbalarda Navoiy tomonidan qadimgi Xuroson hududlarida 370 dan ortiq xayriya binolar qurilgani qayd etiladi. Ammo ushbu bino va inshootlarning nomi, qurilgan sanasi, joyi, hozirgi ahvoli kabi belgilar xususida hech qanday manbada mukammal va to'liq ma'lumot ko'zga tashlanmay-

¹Azizullah Aral – dotsent, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: Arral_azizullah@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7638-9660

Iqtibos uchun: Azizullah Aral. 2024. "Qadim Xurosondagi Navoiy obidalarining bugungi ko'rinishi". *O'zbekiston: til va madaniyat* 1: 128 – 145.

di. Akademik Shuhrat Sirojiddinov o'zining "Amir Alisher" nomli asarida, shu jumladan, 153 inshootning to'liq belgilari bilan ko'rsatib o'tadi [Sirojiddinov 2023, 174-181]. Biz bu yozuvimizda hozirgi kunda mavjud bo'lgan, xalq manfaatlari uchun xizmat ko'rsatib turgan qadim Xuroson hududlarida joylashgan, Alisher Navoiy qurdirgan yoxud ta'mirlagan inshootlar haqida ularning hozirgi ko'rinishdagi suratlari bilan birga qisqacha ma'lumot berishga harakat qilamiz.

Ali ibn Abitolibga nisbat berilgan ziyoratgoh

Balx viloyati markazi Mozori-Shahrif shahrida joylashgan Hazrati Aliga nisbat beriladigan ziyoratgoh majmuasi Sulton Husayn Boyqaro topshirig'iga binoan Amir Alisher Navoiy tomonidan qurilgan. Balxning o'sha zamon dostoniga aylangan Hazrat Aliga nisbat berilgan qabrning atrofini devor bilan o'rab, qabr ustiga gumbaz qurdirgan. Navoiy bu ishga Hirot, Samarqand, Buxoro va Balx ustakor me'morlarini jalb etadi.

Rivoyatlardan birida aytilishicha, 1454-yil Sulton Husayn Boyqaroning akasi Amir Boyqaro Balxda hukmronlik qilgan davrda Boyazid Bistomiy avlodidan bo'lgan Shamsuddin Muhammad Hindistonning Multon kutubxonasidan Sulton Sanjar davri tasviriga oid tarixni qo'lga kiritadi. Unda Balxning o'sha zamon dostoniga aylangan (Hazrat Aliga nisbat berilgan qabr) hikoya qilingan bo'ladi. Shamsuddin Muhammad o'sha bitikni Boyqaro mirzoga beradi. Shundan so'ng bu masala qayta o'rganilib, tekshirilib chiqilganidan keyin Sulton Husayn Boyqaro u yerda gumbaz va hovli qurushni Alisher Navoiyga topshiradi. Navoiy bu ishga Hirot, Samarqand, Buxoro va Balx ustakor me'morlarini jalb etadi. Ko'p o'tmay maqbara tiklanadi va uning atrofi devor bilan o'rab olinadi. Vaqt o'tishi bilan u yerda imoratlar qurilib, bozor vujudga keladi. Sulton Husayn amri bilan Hirotidan yuz oila ko'chirilib bu yerga olib kelinadi. Navoiy maqbara atrofida paydo bo'lgan shahar aholisining ichimlik suvga bo'lgan ehtiyojlarini bartaraf etish maqsadida ariq qazib suv keltiradi. Sulton Husayn Boyqaroning xizmatlari uchun kanalga "Nahri Shohiy" (Shoh anhuri) deb nom beradi. Shundan so'ng shahar kengayib, hozirgi Mozori Sharif shahri vujudga kela boshlaydi.

Mozori Sharifdagi (Hazrati Aliga nisbat berilgan maqbara majmuasi) xalq orasida "Ravzah" yoki "Ali ziyoratgohi" deb ham ataladi. Ushbu majmua texnik va qurilish nuqtayi nazaridan turli imkoniyatlarga ega bo'lib, unda 21 ta hujra, 8 darvozali bog', 5

eshikli hovli, shuningdek, madrasa, kutubxona, tahoratxona, masjid va muzey mavjud.

G'iyosiddin ibn Humomiddin Xondamir (1475-1534) ma'lumot berishicha, qadimgi Balx hududida joylashgan Xo'ja Xayrob qishlog'ida Amir Temurning o'g'li Shohrux Mirzo zamonida (1405-1447) bir maqbara yaratiladi. Qishloq aholisi ushbu maqbarani Hazrat Muhammad Payg'ambar kuyovi Ali ibn Abutolibning qabri ekanligi haqidagi rivoyat va xabarlar yaqin-uzoqlarga tarqala boshlaydi. Sulton Husayn Boyqaro (1438-1506) davrida Aliga nisbat berilgan ushbu qabrni aniqlash masalasi o'rtaga chiqadi. Gap shundan iboratki, Shamsiddin Muhammad nomli bir kishi Hindistonning Multon kutubxonasidan Sulton Sanjar zamonida yozilgan bir kitobni Husayn Boyqaro nomiga yuboradi. Unda Xayron qishlog'ida xalifa Ali ibn Abutolib jasadi ko'milgani haqida ma'lumot yozilgan edi. O'sha vaqtda Balxda Husayn Boyqaroning ukasi Boyqaro-2 hukm surgan. Husayn Boyqaro bu gapni tekshirish uchun Balxga o'z vaziri Alisher Navoiyni yuboradi. Vazir xabar to'g'riligini sultonga yetkazadi. Sulton Husayn Balxga Ali qabriga yetgach, fors tilida mana bu baytni yozadi [Ishonch To'ra 2023]:

بر درت آمد گدایی بینوا سلطان حسین
رحم کن بر حال این مشتاق ای شاه کرام

Tarjimasi: (Benavo va faqir Sulton Husayn eshgingga hojat tilab keldi, bu oshiqning holiga rahm qilgin, sen ey karam qilguvchi shoh). Shundan so'ng u yerda bir salobatli gumbaz qurilib, atrofi-da bozor, musofirxona, madrasa, masjid barpo etiladi. Ko'p o'tmay shaharni sug'orish maqsadida anhor tortiladi va unga "Nahri shohiy" (Sulton anhori) deb nom beriladi.

(Hazrati Aliga nisbat berilgan ziyoratgohning 2016-yildagi ko'rinishi)

Alisher Navoiydan keyin hazrati Ali ziyoratgohi yonida Abdul Mo'minxon yana masjid va xonaqo qurdi. "Yetti qaynar" nomli doshqozonni Buxorodan Mozori-Sharifga olib keltirdi. Keyinchalik Shayboniylardan bo'lgan Vali Muhammadxon maqbara atrofida bog' yaratdi. Ashtarxoniylardan bo'lgan Balx hokimlari Muqimxon va Subhonqulixon ziyoratgohning ko'rkam qiyofasiga o'z hissasini qo'shganlar. Eng so'nggi o'zgarishlarda 1994-yilda Marshal Abdulrashid Do'stim tomonidan maqbaraga kirish darvozasi tepasiga 14 kilogramm oltin ishlatilgan o'yib yozilgan kalima lavhi o'rnatildi.

Sarpul g'isht ko'prigi (Puli Juzjonon): Ko'hna Xurosonning qadim shaharlaridan bo'lgan Juzjonon zamon o'tishi bilan Anbor yoki Anbir nomi bilan atala boshlagan. Xuroson daryosi ushbu hududni sharq va g'arb qismlarga bo'lgani bois, Sulton Husayn Boyqaro hokimiyati davrida Anborning sharqiy va g'arbiy mintaqalarini bir-biriga bog'lash maqsadida katta ko'prik qurishga qaror qilingan. Mazkur ko'prik Husayn Boyqaroning buyrug'i va Navoiy tashabbusi bilan bunyod etilgan. Shundan keyin Anbor shahri Saripul (ko'prik boshi) nomi bilan atala boshlagan.

(Sarpul g'isht ko'prigining 2009-yildagi ko'rinishi).

Alisher Navoiy tashabbusi bilan qurilgan ushbu ko'prikka ganj shirasi, ohak va somon kuli birga qorilib, uzoq muddat kaltaklanganidan keyin kattaligi 24 ga 24 santimetr va qalinligi 5 santimetrdan iborat bo'lgan g'isht pishirilib ishlatilgan. Ushbu ko'prik

haqida 1976-yilga qadar xalq og'zaki ijodida 500 yil oldin qurilganligini aytilib kelingan [Juzjoniyl]. Ammo tarixchi olim Muhammad Ya'qub Vohidiyl Juzjoniylning ta'kidlashicha, Xondamir G'iyosuddinning Alisher Navoiyl sharhi holi, ilmiyl-adabiyl va bunyodkorlik asarlari haqida yozgan "Makorim ul-axloq" kitobining Britaniya muzeyida saqlanayotgan qo'lyozmasi ushbu ko'prikl "Puli Juzjionon" (Juzjionon ko'prigi) Mir Alisher Navoiylning xayriya inshootlari jumlasidan ekanligini tasdiqlaydi.

Oqina sardobasi

Alisher Navoyga nisbat berilgan "Oqina sardobasi" (Usti gumbazli g'isht hovuz), Afg'onistonning Foryob viloyati Xonchorbog' tumanida joylashgan. Pishiq g'ishtdan qurilgan bu Sardobaning chuqurligi 16 metr, gumbaz balandligi ham yer yuzidan 16 metr (Sardoba sathidan qumbazigacha 32 metr), suv kosasining kengligi esa 10 metrdan iborat. Ushbu sardoba Afg'onistonning Turkmaniston chegrasiga yaqin hududda joylashgan bo'lib, qish faslida sardobada to'plangan qor va yomg'ir suvlari butun yoz bo'yi atrofdagi dehqon, cho'pon va yo'lovchilarni suv bilan ta'minlaydi. Bu Sardoba haqida xalq og'zaki ijodida shunday "Savzivon" qo'shiqlar to'qilgan:

Yorimning yo'llariga so'yay tovuq,

Oqina sardobasi unga yovuq.

Yorginam sardobadan suv keltirar,

Navoiyl sardobasi suvi sovuq.

[Xalq og'zaki ijodi. "Noy-noy" qo'shigi. Qizlarshoh buvi [76 yoshda]. Andxuy tumani, 1979-yil].

("Oqina sardobasi" Xonchorbog' tumani/Faryobviloyati, 2023-yil).

Bobo Vali g'isht havuzi (Andxuy havuzi)

Alisher Navoyga nisbat berilgan Afg'onistonning Foryob viloyati Andxo'y tumanida joylashgan bu hovuz Bobo Vali ziyoratgohi majmuasi hovlisida joylashgan. Majmua o'z ichiga madrasa, masjid, ziyoratgoh, hovuz, quduq va bir qator hujralarni qamrab oladi. Hovuzning hozirgi ko'rinishi 21x21 metr, chuqurligi 6 metr va suv hajmi 3380 kub metrdan iborat. Hozirgi kunda ham mahalliy aholi hovuz suvidan ichimlik suvi sifatida foydalanadi. Ushbu hovuz haqida Afg'oniston o'zbek taniqli shoir, yozuvchi va tarixchilaridan Muhammad Amin Matin Andxo'iy o'zining 2016-yili nashr etilgan "Bog'i-aram" she'riy to'plamida shunday yozadi: "Bobo Vali (alayhi rahma) madrasasining sahnida bir katta hajmli hovuz joylashgan. Ushbu suv ombori bo'lgan berka "Makorim ul-axloq" muallifi Xondamirning aytishicha, Mir Alisher Navoiy buyrug'i bilan qurilgan xayriya binolar safida qayd etilgan". Shoir M. Amin Matin bu haqida mana bu ruboiyni yozgan:

Vasfingga qalam, Andxo'yim, til cho'zgan,

Yaproq uza shuhrating yozib ko'rkuzgan.

Faxr etgali arzir obid oting, chu kim,

Bobo Vali hovuzini Navoiy tuzgan [Andxuiy 2018, 93].

("Bobo Vali hovuzi" Andxuy tumani, 2010-yildagi ko'rinishi).

Tuz saroyi (Namakdon): Hirot shahrining shimolida Gozurgoh tumanida Xo'ja Abdulloh Ansoriy maqbarasi yaqinida joylashgan bu bino tashqaridan 12 burchak, ichkaridan esa 8 burchak qilib qurilgan. Navoiy vazirlik maqomidan iste'fo berganidan so'ng bu yerda olim-ulamolar, shoir-shuarolar bilan muloqot qilishgan. "Tuz saroyi" 2008-yilda "Og'a Xon jamg'armasi" yordami asosida

afg'onistonlik me'morlar tomonidan qayta ta'mirlandi. Bu hayratlanarli obida Hirotning temuriylar davri yorqin namoyandasi Amir Alisher Navoiy yodgorligi deb nom olgan.

(Tuz saroyi yoki "Namakdon", Hirot, 2016-yil ko'rinishi).

Ansoriy maqbarasi

Arab va fors tillarida ijod qilgan shoir va donishmand Xo'ja Abdulloh Ansoriy (1006-1088) maqbarasi Hirot shahrining shimolida Gozargoh tumanida joylashgan. Maqbara Sulton Husayn Boyqaro zamonida Alisher Navoiy tomonidan qayta ta'mirlangan.

(Xo'ja Abdulloh Ansoriy maqbarasi. Hirot, 2014-yil ko'rinishi).

Abu Alvalid maqbarasi

Abu Alvalid (Azadoniy) nomi bilan mashhur bo'lgan Ahmad ibn Abu Ruja maqbarasi Hirot shahrining shimoli-g'arbiy qismidagi Azadon qishlog'ida joylashgan. Abu Al Valid islom ilmi, hadis va tasavvuf olamining ulug' zotlaridan biri bo'lgan. Azadoniy dafn etilgan juda katta ayvonga ega qubbali qabr Hirot temuriylar maktabi uslubida Alisher Navoiy sa'y-harakatlari bilan qurilgan.

Abu Alvalid "Azadoniy" maqbarasi. Azadon qishlog'i, Hirot.

Mir Abdulvohid Shahid maqbarasi

Mir Abdulvohid Shahid maqbarasi eski Hirot shahrining janubida joylashgan Firuzobod qishlog'ida bo'lib, u birinchi marta 941-yilda Shayx Abu Nasr tomonidan qurilgan. Ammo undan taxminan 565 yil vaqt o'tishi bilan vayronaga aylangan. Keyin 1489-yili ushbu xarob maqbara Alisher Navoiy sa'y-harakati bilan temuriylar me'morchiligi uslubida bunyod etilib, devorlari ganjlangan va ajoyib naqshlar chizilgan.

(Mir Abdulvohid Shahid maqbarasi. Firuzobod qishlog'i, Hirot)

Hirost jome' masjidi

Amir Alisher Navoiy temuriylar davri yodgorliklarining aksariyat qismini ta'mirlashda faol qatnashgan. Jumladan, Hirost tarixiy jome' masjidi ham 1498-yili Navoiy tomonidan ta'mirlangan. Masjid binosi mustahkam gumbazga ega bo'lib, unda Behzod uslubidagi rasmlarni ko'rish mumkin. Masjidning koshinlaridagi yozuvlar Amir Alisher Navoiy bitig'i nomi bilan mashhur.

Hirost Jome' masjidi, Hirost shahri, 2021-yil.

Abdulloh ibn Moviya maqbarasi

Said Abdulloh ibn Moviya maqbarasi Hirostning qadim tarixiy binolaridan bo'lib, u Sulton Husayn Boyqaro zamonida Alisher Navoiy tomonidan qayta tiklangan. Hazrati Muhammad nabirasiga nisbat beriladigan ushbu ziyoratgoh Hirost Musallosi yaqinida joylashgan. Unda Kamoliddin Behzod uslubidagi naqshlar va xattotliklar ko'zga tashlanadi. Maqbaraning ichki ko'rinishi sakkiz burchak bo'lib, har burchakda bir ayvon ko'zga tashlanadi.

Said Abdulloh ibn Moviya maqbarasi, Hirost shahri, 2021-yil.

Abu Nasr Porso masjidi

Xoja Abu Nasr Porso masjidi Balx viloyatidagi temuriylar davrining buyuk yodgorliklaridan biridir. Bu masjid Alisher Navoiy buyrug'i bilan Abu Nasr Porso qabri yonida sakkiz burchak ko'rinishida qurilgan. Vaqt o'tishi bilan masjid tomining vayron bo'lgan qismlari 1569-yili Abdul Mo'minxon tomonidan qayta ta'mirlanib, masjidga yangi bezaklar qo'shilgan. Abu Nasr Porso masjidi kvadrat ko'rinishda bo'lib, masjid uchta kirish eshik, tokchalar, kichik dumaloq va yo'l-yo'l ustunlardan iborat. Masjid gumbaz firuza rangda bo'lib, eshiklari o'ymakorlik qilingan.

Abu Nasr Porso masjidi, Balx tumani, 2010-yil.

Abdulrahmon Jomiy maqbarasi

Mavlono Abdulrahmon Jomiy XV asrning mashhur shoiri. U 1478-yilda Hirotida vafot etgan va o'sha yerga dafn etilgan. Shayboniy va Safaviylar qo'shinlari bosqinida butunlay vayron bo'lgan Jomiy qabri Alisher Navoiy farmoni bilan Hirot temuriylar me'morchiligi uslubida qayta tiklangan. 1950-yillarda Muhammad Zohirshoh hukmronligi davrida Hirot hokimi Abdullaxon Malikyor tashabbusi bilan Jomiy qabriga ayvon solindi, ikkita baland minora qurildi va maqbara yonida masjid barpo etildi.

Abdurahmon Jomiy maqbarasining 2021-yildagi ko'rinishi.

Zarnegor uyi

Zarnegor uyi Hirot temuriylarining yorqin davri yodgorliklaridan biri bo'lib, u Sulton Husayn Boyqaro davrida Amir Alisher Navoiy sa'y-harakatlari bilan 1484-yilda Xo'ja Abdulloh Ansoriy qabri yonida qurilgan. O'sha davr rassomlari ushbu uyni bezashda gumbaz ichidagi rasmlar va naqshlarda tilla suvi va ko'k rangli bo'yoqdan foydalangan. Shu bois bu bino Zarnegar uyi deb ataladi. Bu muhtasham qasr aylana gumbaz shaklida qurilgan bo'lib, uning shimol tomonidagi baland ochiq ayvon binoning kirish eshigi hisoblanadi.

Zarnegor uyi "Qasri Zarnigor", Hirot, 2020.

Ziyoratgoh masjidi

Hirotda viloyati Guzara tumani g'arbida hozirgacha saqlanib qolgan ayvon va minorali Ziyoratgoh masjidi Hirotda Jome' masjididan keyin ikkinchi katta masjid hisoblanadi. Ushbu masjid 1484-yilda Sulton Husayn Boyqaro davrida Alisher Navoiy tashabbusi bilan qurilgan. To'rt gektar maydonni egallagan masjid to'rtta katta ayvon va bir nechta kichik ayvonchalardan iborat. 36,85 metr balandlikka ko'tarilgan bu minoralarning o'rta qismi chiroyli naqsh va rang-barang koshinlar bilan bezatilgan. Gumbaz va ayvonlari esa pishiq g'ishtdan qurilgan. Masjidning hovlisi to'rt burchak bo'lib, unda pishiq g'ishtdan chiroyli hovuz yasalgan. Binoning to'rt tomonida to'rtta darvozasi bor. Bu yerda asrlar davomida kishilar diniy bilim olishgan.

Ziyoratgoh masjidi, Hirotda/Guzara tumani, 2022-yil.

Sangi-Bust raboti (Karvon saroyi)

Hamdulloh Mustufiy Qazviniy (1860-1928 tarixchi, jug'rofiydon), g'aznaviy davrida Tus hokimi bo'lgan Arslon Jozeb binolari xarobalari ustiga qurilgan "Sangi bust raboti"ni Amir Alisher Navoiyga nisbat bergan. Ushbu rabot Mashhaddan 30 km uzoqlikda joylashgan. Hozir u Xurosoni Razaviy madaniy meros anjumani qaramog'i ostiga olingan. So'ngi 10 yildan buyon "Sangi Bust" raboti dunyo sayyohlarining diqqat-e'tiborini o'ziga jalb qilib kelmoqda.

“Sangi Bust” rabotining kirish darvozasi.

Eronning “Sayohat va qo‘l san‘ati” Xurosoni Razaviy madaniy meros anjumani ma‘lumotnomasida Alisher Navoiyga nisbat berilgan “Sangi bust” raboti mustahkan va baland devorlar bilan o‘rab olingan. To‘rt tomonida to‘rtta kuzatuv va qo‘riq minoralari mavjud. Ushbu binoning kirish darvozasi Isfahondagi Mahyor karvonsaroyiga juda o‘xshash. Bu bino tuzilmalari Temuriylar davri Islom me‘morchiligining mashhur namunalari hisoblanadi.

Eronning “Xuroson” gazetasida (2010.05/16) Husayn Razaviyning yozishicha, asrlar davomida yaxshi foydalanib kelingan, Ipak yo‘li markazida joylashgan.

Sangi Bust rabotining hovlisi. Mashhad, 2015-yil, Aftondil Erkinov fotosi.

“Sangi bust” raboti hashamatli karvonsaroy 1980-yillarda Iroqlik asirlarni saqlash makoniga aylantirilgan. Eron-Iroq urushidan keyin bu tarixiy bino afg'onistonlik qochqinlarni vaqtinchalik saqlab turish uchun xizmat qilgan. So'ngra zindonga aylantirilib, mahbuslarning kundalik kasb-hunar bajarish qarorgohi sifatida xizmat qila boshlagan.

“Sangi Bust” raboti oldiga o'rnatilgan bu lavhda mazkur rabot Alisher Navoiyga nisbat berilgani rasman qayd etilgan. Mashhad, 2015-yil, A. Erkinov fotosi.

Temuriylar davriga oid ushbu “Sangi bust” raboti, Eronning Frimon shahari markaziy qismidagi Sangi Bust qishlog'ida joylashgan. Bu tarixiy bino 2004-yil 7-avgustda (11047) raqami bilan Eron milliy yodgorliklaridan biri sifatida ro'yxatga olingan.

Attor Neyshaburiy maqbarasi

Attor maqbarasi, Neyshabur, 2022-yil.

Attor Neyshaburiy maqbarasi Temuriylar davrida XV asrda Amir Alisher Navoiy tomonidan Neyshaburiy qabri ustiga qurilgan tarixiy bino. Maqbara 1970-yillarda Ikkinchi Pahlaviy davrida qayta ta'mirlangan. Attor qabri Eronning hozirgi Neyshaburdagi Erfon ko'chasida joylashgan. Maqbaraning hozirgi binosi sakkiz burchakli, to'rt eshikli, koshinkor gumbazli, balandligi 3 metrdan iborat.

Imom Rizo maqbarasi ayvoni

Amir Alisher Navoiy qurdirgan antiqa ayvonlardan biri Imom Rizo maqbarasi ayvoni bo'lib, uning tashqi ko'rinishi koshinli, ichi oltin g'ishtlar bilan bezatilgan. Ayvon eshigining tepasi, o'ng va so'l ustunlariga "Maryam" surasi tushirilgan, tepa qismiga sariq koshin bilan Ko'fiy xatida Yosin surasi yozilgan. Yozuvlarning zamon o'tishi bilan o'rtadan ketgan qismi 1654-yilda Muhammad Rizo Emomiy Esfahoniy tomonidan qayta yangilangan. Tarixchi olim Muhammad Aslam Afzaliy "Temuriylar davrida Hirot" nomli asarida ushbu ayvon xususida shunday yozadi: "Ayvoni qayta ta'mirlash jarayonida uni qurdirgan Amir Alisher Navoiy nomi ham, xattot nomi ham o'rtadan olib ketilgan" [Afzaliy 2011, 152].

Imom Rizo maqbarasi ayvoni, Mashad, 2023-yil.

Qosim al-Anvor maqbarasi

Shoh Qosim al-Anvor Tabriziy maqbarasi Amir Alisher Navoiy tomonidan Eronning Langar-i Jom qishlog'ida g'isht gumbaz shaklida qurilgan antiqa bino. Ushbu bino 1976-yili (1061) raqami bilan Eronning milliy boyliklaridan biri sifatida ro'yxatga olingan.

(Shoh Qosim al-Anvor maqbarasi, Eron/Turbati Jom, 2020).

Navoiyning Afg'onistondagi yagona haykali

Bu haykal Balx viloyatining Mazori-Sharif shahri 3-nohiyasiga qarashli Navoiy ko'chasi, Muxobirot chorrohasida 2009-yil Navro'z arafasida o'rnatilgan. Bu Afg'onistonda Alisher Navoiyga o'rnatilgan yagona haykal hisoblanadi. Oq marmar toshidan ishlangan bu haykalgga o'rnatilishidan ko'p o'tmay (2010-yilda) tunda bir guruh noma'lum bezorilar tomonidan shikast yetkaziladi. Haykalning yuz qismi urib sindiriladi. Shu munosabat bilan shahar markazida norozilik namoyishi o'tkazilib, uning omillari topilib jazolanishi talab qilinadi, ammo natija bermaydi. Bu voqeadan 11 yil o'tib Alisher Navoiy tavalludining 582 yilligi arafasida (07.02.2022) haykal Tolibon tomonidan buzib tashlandi.

Alisher Navoiy haykali. Mazori-Sharif shahri, 2009-yil.

Navoiy haykali tepasiga o'rnatilgan toshga "La ilaha illallah Muhammadur Rasulullah", uning ostiga esa Hazrati Alisher Navoiy deb qazib yozilgan. Ayni shu toshga hazrat Aliga nisbat berilgan ziyoratgohning tashqi ko'rinishi ham o'ymakorlik qilingan. Haykalning ikki tomoniga o'rnatilgan marmar lavhga esa o'zbek, dariy, pashtu va ingliz tillarida mazkur ziyoratgohning qisqacha tarixi yozib chiqilgan. Navoiy haykali o'rnatilgan ushbu yodgorlik devorining orqa tomoniga qisqacha Navoiy hayoti va uning ijodidan namunalar yozilgan.

Adabiyotlar

- Sirojiddinov Shuhrat. 2023. *Amir Alisher*. Toshkent: Adabiyot.
- Aslam Afzaliy. 2011. *Temuriylar davrida Hirot*. Intishorot Ahroriy, Hirot.
- Fikriy Saljuqiy Heraviy. 1962. *Gozurgoh*. Kabul.
- Vohidiy Juzijoniy M. Ya'qub. 1968. *Amir Alishir Navoiy "Foniy" hayoti, ijodi, obidalari, nasriy va nazmiy asarlari namunalari*. Kobul.
- Arol A. 2022. "Alisher Navoiyga nisbat beriladigan yangi obidalar". Payomi donishkada, Anvori ilm, Tafakkuri tarix 2(1): 3-6. Panjakent.
- Nur Ahroriy Abdulali. 2014. *Amir Alisher Navoiy*. Hirot.
- Narayval Roziq. 2019. *Mir Alisher Navoiy*. Kobul.
- Korgar Abdulloh. 2004. *Amiri donishmand* (Nizomiddin Alisher Navoiy). Pokiston/Peshovar.
- Habibiy Abdulhai. 1977. *Temuriylar davri san'ati*. Kobul.
- Bahra Vali Shoh. 2002. Hirot Xuroson nigini. Hirot.
- Juzjoniy A.Sh. 2010. "Afg'onistonda navoiyshunoslik". *Navoiyga armug'on*. 55. (Oltinchi kitob). Toshkent.

Today's View of Navoi Monuments in Ancient Khorasan

Azizullah Aral¹

Abstract

The constructions made by Alisher Navoi in the Khurasan estate during the reign of Sultan Husayn Boykara of the known Timurid dynasty have maintained their importance since his time. In this sense, it is difficult to imagine the all-round rise and development of Herat without the services of Alisher Navoi. Among the monuments created by Navoi's initiative are fortresses, rabots, guest houses, caravanserais, mosques, houses, hospitals, madrasas, cells, roads, pools, bridges, shrines, markets, etc. Below, we will briefly familiarize ourselves with the monuments in the regions of Herat, Balkh and Mashhad, which were built or repaired with the participation of Navoi.

Key words: *Husayn Boykara, Alisher Navoi, Ghiyasiddin Khondamir, Obida, Khorasan, Afghanistan, Iran, Herat, Balkh, Mashhad.*

References

- Sirojiddinov Shuhrat. 2023. *Amir Alisher*. Toshkent: Adabiyot.
- Aslam Afzaliy. 2011. *Temuriylar davrida Hirot*. Intishorot Ahroriy, Hirot.
- Fikriy Saljuqiy Heraviy. 1962. *Gozurgoh*. Kabul.
- Vohidiy Juzijoniy M. Ya'qub. 1968. *Amir Alishir Navoiy "Foniy" hayoti, ijodi, obidalari, nasriy va nazmiy asarlari namunalari*. Kobul.
- Arol A. 2022. "Alisher Navoiyga nisbat beriladigan yangi obidalar". *Payomi donishkada, Anvori ilm, Tafakkuri tarix* 2(1): 3-6. Panjakent.
- Nur Ahroriy Abdulali. 2014. *Amir Alisher Navoiy*. Hirot.
- Narayval Roziq. 2019. *Mir Alisher Navoiy*. Kobul.
- Korgar Abdulloh. 2004. *Amiri donishmand* (Nizomiddin Alisher Navoiy). Pokiston/Peshovar.
- Habibiy Abdulhai. 1977. *Temuriylar davri san'ati*. Kobul.
- Bahra Vali Shoh. 2002. *Hirot Xuroson nigini*. Hirot.
- Juzjoniy A.Sh. 2010. "Afg'onistonda navoiyshunoslik". *Navoiyga armug'on*. 55. (Oltinchi kitob). Toshkent.

¹*Azizullah Aral* – Associate Professor, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: Arral_azizullah@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7638-9660

For citation: Azizullah Aral. 2024. "Today's View of Navoi Monuments in Ancient Khorasan". *Uzbekistan: Language and Culture* 1: 124 – 145.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siyмосi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.03.2024-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.